

מתחם למחות בין אדם לחבירו

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם"

פרשת משפטים. פרשה זו היא אבן היסוד למשפט בישראל. היא השרש לסדר הדין ולחוקן משפטי. כאן המקור לכל המקצוע העממי והמסופף בתורה - דיני ממנות. יחידה לחוקים - יעוק בדין ממנות" (פסגה, בנא בהר י טו. בפרשה זו מצייט דיני בריקין, דיני שומרים - שומר הינם והשואל, נושא שכר והשוכר. פרשה זו היא היסוד לסוען ובפען, פרשה זו משופעת במצוות רבות של בין אדם לחבירו. פרשה זו באה מיד לאחר חזון תורה. לאחר ההתגלות העליונה בהר סיני שבנו נוסדו כללי התורה, כותולים אנו להיפגש בכל הפרטים ומרטי הפורטים של התורה. פרשתנו מתחילה במילים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם". רשי" מעיר במקום כמה הערות המעוררות המיתה, ודרכן נכלל בס"ד להעמיק מעט במהות הפרשה שלנו.

ראשית כל, מצא רשי" את זכור המורש (מהחמא, שמת ג' הו לשונו: "ואלה המשפטים" כל מקום שנאמר 'אלה' - פסל את זראשונם. זאלה' - נוטיף על הראשונם. מה הראשונם מטיני, אף אלו מטיני". הנה אומר, המילה זאלה באה להורות לנו, שלא נחשוב שרק עשרת הדברות ניתנו מטיני, אלא גם אלו מטיני. יש לשאול - מפני מה צריך הכתוב להגיש לנו שגם פרשת משפטים היא צדדי של הקב"ה? וכי דברים אלו לא נאמרו בנבואה למשה רבנו?

שאלה זו מתחזקת יותר מתמשך דברי רשי" שבא לדקדק מהמילה 'לפניהם', ואומר את דברי הכמים - "לפניהם - ולא לפני גויים" נטיס פת כ, כלומר, אסור לאדם ללכת ולשאול את הגויים כיצד לנהוג בשאלות של המשפטים, אלא צריך לשאול את מוצא פה, בתורה ובח"ל. הנה אומר: היתה לנו אפשרות להשוכ שמערכת המשפט איננה חלק מוחרדה. עד כדי כך שהיה אפשר ללכת לגויים ולשאול את החכמים מה והחלטה בתחומים אלו? ואט נשאל - והאמנם? הלא גוינו שאנו בני ישראל, ומשפט התורה הם דרכינו, ומדוע צריך הכתוב להגיש את החבל בין ישראל לעמים בעניין זה? הלא רק לפנינו רגע שמענו כולנו את ה' אומר "אמנם

תהיו לי סמליות פננים ונטי קדושי, ומפני מה צריך לשוכ ולחוק את החבלה בינינו ובין אמות העולם?
 בנוסף לכל אלו יש לשאול - מפני מה החזילה התורה את כל פרטי המצוות דוקא בדיני המשפטים תוך שהיא מדישת שות חלק מהתורה ומקורן בסני?
 תהיו לי סמליות פננים ונטי קדושי, ומפני מה צריך לשוכ ולחוק את החבלה בינינו ובין אמות העולם?
 בנוסף לכל אלו יש לשאול - מפני מה החזילה התורה את כל פרטי המצוות דוקא בדיני המשפטים תוך שהיא מדישת שות חלק מהתורה ומקורן בסני?

התורה הנפש שבין אדם לחבירו אינו חלק מהתורה
 התשובה לשאלות אלו נעוזה בכך שמצוות אלו הן מצוות שבין אדם לחבירו. וכדי מיד לאחר ההתגלות האלהית העליונה בזמן חרה בהר הקב"ה להורות לבני ישראל דוקא את יסוד המשפט שבין אדם לחבירו, תוך הדגשה יתרה שמצוות אלו הם חלק מהתורה העליונה שבאה מטיני, ואינן עניין אנשי בלבד, השוה בין ישראל לבין אומות העולם. דוקא לאחר התגלות אלהית עליונה עלולים בני ישראל להתפעל רק מדיחיות עליונה ולשכוח את האנושיות הפשוטה ואת מצוות היחסים הינם ימית בין אדם לחבירו. האור העליון עלול לסנוור כל כך עד שבתוך הנפש ייחצר זלזול בדברים הפעוטים של צדדי החבר והשכן. נגשה להתגונן במהות העניין בס"ד.

במעמקי הנפש פנימה יש אפליה למצוות בין אדם למקום לעומת מצוות בין אדם לחבירו. את הקדושה הנזילה אנו מרגישים במצוות שבין אדם למקום, ואילו מצוות שבין אדם לחבירו, כשמן כן הן. כביכול עניין שבני ובין החבר בלבד. הכינוי 'בין אדם לחבירו' הפך להיות גם תחושה נפשית עמוקה. כביכול כל העניין הוא בעי ובין החבר, ואילו לקב"ה אין עניין בה.

דבר זה מקנו עמוק בתוך הנפש, עד כדי כך שלפעמים אפשר למצוא אדם שמוהר במצוות של בין אדם למקום תוך כדי שהוא ממש רומס מצוות של בין אדם לחבירו. עלול להיות מצב בו אדם מוקיך לבחור אתרו מחרוז שגמחזרתים, תוך שהוא פוסל אתרועים של המוכרי על ידי בדיקתו. הוא חייז מוקדדות שחורות על האתרו, אך לא שם לב שציעור המוכרי הוא נקודה שחורה חמורה יותר. באופן טבעי כשאדם מצער את תבירו הוא איננו מדיש שיש לו כאן גם 'עסק' גמל הקב"ה, אלא כביכול 'העסק' עם הקב"ה מתבטא במצוות שבין האדם ובניו - ונפלין, שבת, כשרות, לימוד תורה וכדומה. ואילו פריקה וטעינה, אונאת גויים, חלואה לחבר, גדקה, הזיות, בממנות וכדומה, אלו הן עניינים חברתיים, שמתבטאים במסגרת העולם הזה, ביני ובין החבר.

למרחיקי העיניים נראה שהחובל בין ישראל לעמים הניכנסים בקומות הנשמה, ואילו במרוך וכל ענייני חינוך - שונים ביותרים. דוקא בפרשה שלנו נראה החלוקה לתפקידים מחושבת זו ולהודות לנו שלא כן הדבר. הדבול בין ישראל לעמים אינו רק בגשמה, אלא גם במורף עצמו, בכל ענייני החיים. ישראל הם חלק אילת המעל לא רק בגשמתם, אלא גם בהוצאותיהם. כל ענייני החיים של ישראל הם קודש קודשים, יסוד גדול זה, שגם המורף של ישראל מקדש בקדושתו זו והמבולל מן העמים, הוא עניין ברירת המילה. האת העיקרית המבדילה אותנו מאומות העולם. ברירת המילה היא בבשר ממש, בהוצאות בעצמה. הברית נכרזה אות, את זה, "את זה את ברית הוא, קודשת המורף הברית בשר ממש" ואיזה ענין קודש.

המצוות שבין אדם לחבירו הן בברכות חקוק המורף עצמו, ואילו המצוות שבין אדם למקום עסוקות בהארט הנשמה בגוף. מצוות בין אדם למקום באות להאריך את העולם העליון בתוך העולם הזה, והמשמ, לקדשו, ואילו מצוות שבין אדם לחבירו אינן מתעסקות בהארט האור העליון בתוך העולם הזה, אלא בסידור העולם הזה בעצמו. בין אדם לחבירו מצביע על ההתחלות הישירה במסגרת העולם הזה, ואילו בין אדם למקום מושך האורה עליונית לתוך העולם הזה. משהו כן רוב ככל מצוות בין אדם לחבירו מוכנה בשכל האנושי, מפני שהן שייכות אל העולם הזה, מה שאין כן במצוות בין אדם למקום, שרובן אינן מוכנה בשכל האנושי, מפני שהן באות להאריך בתוך העולם הזה, את העולם העליון, המצוי במרחב שלמעלה מכלולת הישנה של האדם.

זאת גם אתה הסיבות המיוחדות לכך שלא נבדלים על מצוות שבין אדם לחבירו כידוע, עניין הברכה הוא משיבת שפע ממורומים וזה נפש החיים שער ב פרק א חילוק. דוקא במצוות שבין אדם למקום אנו מתמקדים בניילוי אודות עליונים המורים על המציאות שלנו, לעומת זאת במצוות שבין אדם לחבירו אנו עסוקים בתיקון העולם הזה עצמו, ולא בהארט המורפים.

כדי שפכל להתעמק במשמעות היחודית האורידה של מצוות בין אדם לחבירו צריך להרחיב מעט מעט בעניין העולמות הנשמיים והדוממים, והיחס ביניהם.

אכן, מעצם כך שהמורה צריך להודיש לנו שמצוות אלו ניונו מסוים - וקמה אפשרות לומר שהקרייה כביכול אינו מתערב בהחוקים אנושיים, כמו ויב בין אנשים, שומר שאיבד את הפיקודון. שור שגמח את הפרה וניצא בהם, כביכול היה מקום להשגב שהמורה הוא אור עליון שבא לקדש את העולם ולהאריך בו הימד רוחני עליון, אך לא להתערב בעניינים של חוץ. סעילא התפילין שלן או הנחיתה מהחיים חלק מהמורה האורית, אך מה מקום לבהמה שלן או לתמור שאנד ולשור שגמח בתוך המורה וחינתית והתגבחה?

החשבה זו איננה מופרכת מהמציאות. הלא גם אומות העולם זינים דיני בין אדם לחבירו, וזה חלק מכל מהחיים, ולכאורה אין לחורה צורך להודש דבר בתוכם זה. כביכול אפשר להשוב שהחורה באה להאריך את המימד האלו העליון בתוך המציאות, ולא לסכל במציאות עצמה. כביכול אלו הם עניינים פורחיים שמתקיים בעקבות חולשות בני האדם, ומה יש להכניסם אל המורה הבאה להגביר את האדם לשמי מרום?

היה מקום לסעוד שלמעשה, כל אורחות וחינים בעולם הזה, וכללים מוחה וכלכלה, נכסים ומלאכות שונות, הם שורים בין ישראל ובין העמים, המורה באור לחודש בישראל מימד נוסף ועליון, וזה באה להאריך בישראל את ההארט העליונות שלמעלה ממושגי העולם הזה, וללאורה דוקא מצוות של בין אדם למקום, כרתיילך וציצית, קרנחת ותפילה, תורה ושבת, אלו הן המצוות המרוממות את האדם למעלה מעשרה ספרים של המשניות. ענייני בין אדם לחבירו באים להסדיר את חי החול עצמו, ומה מקום להם בתוך גבול הקודשות?

המה, אנו רואים שלא כן הוא, מצוות בין אדם לחבירו הן חלק מלה נפרד מהמורה על כדי כך שמור לאור מעמד זה סיני בא הקרייז והוציש דוקא את המצוות הללו. הן שהחורה מצינת היטה בזאת החבורה - "עאלה הפשפשים אשר פשים לקטנים" - וזה המושך ישיר של החולות הנחורה ממורומים. העצמה האלויה הנמחה במצוות אלו איננה ממוחה מיתר המצוות. בין אדם לחבירו ובין אדם למקום אחר הוא נשירה צודים שונים של עין אדם למקום, האחד מתבקש באצילות המבולית במורומים, והשני - באצילות הנכנסת מתוך הארץ בעצמה, מתוך גופם של העולמות הנשמיים.

בנקודה זו ממש כא לידי בטיח והכדל העצום בין ישראל והעמים. אומרת העולם
מפתילים על העולם הזה ורואים אותו כפי שהוא - מגושם ונמוך. ממילא, אין בי
שום שייכות אל הקדושה. הם אמנם מאמינים שיש אלוהים במרוצתם, ואפשר שיש
קדושה בשמים, אך אין אלהים שופטים בארץ. הטיים רדואים את העולם הזה כפי
שחזר לאחר החשא - עיר אטום ונמוך. ממילא אין כלל מקום לשאוף לקדש את
העולם הזה. בציניות. העולם נחלק לשתי 'סריטוריות': בשמים - קדושה ואלוהות.
בארץ - אדם וחומרנות. הפיסה זו מוליכה שתי נסיונות שונות שמצדדו אצל הנגיים
- תאחה, 'יאוש מוחלס מקדושה ומעבודת ה', שכן כל מהות האדם היא בגשמיות.
ולא יכל לעולם להגיע לזוהנות. ולכן 'אכול ושתו כי קטני ימאות' וישעיה כב יט.
הסתאבות מוחלסת במתנתנות. השנייה - התנודות מוחלסת מהעולם הזה, כדי
לנסות ולטפס למזומים. זוהי הנצרות, שלמראית העין 'פודשות' מהעולם הזה.

זה סוד מה שאמר הנרי"א זע"א (פיודש הנרי"א לשיי תשרים א ג ראה עולת ראיה כ עני
תסת שגשמתו של ישראל מהארץ ונשמנון של הנגיים מהשמים. לא חלילה שגשמת
הנגיים גבוהה מגשמת ישראל, לזיפך, נשמת ישראל, לנגדל מעלחה העליונה, לא
נשארית רקן במזומים, אלא היא פולחת את העולם הזה, הדרדת מרום שמיא עד
חזותיות ארץ, ומאירה את האלהות בכל העולמות כולם.

זוהי ברית המילה, שנבדלו בה ישראל מהאומות בקדושת הבשר במש. הנגיים
סועצים שונשור סמא נמנון. לא כן ישראל. ברית בשר קודש התם בבשרות, תם
ברית זו באה בשורה גדולה של גאולת עולמים. של שלטון הקדוש בכל מרחבי
החיים, הרתניים והגשמיים. לפיכך לפני הכניסה לארץ ישראל, הארץ שמבטאת
את התגלות הקדושה בתעמיות, ולא יק ברוחנות, היי צריכים בני ישראל לומר,
ואין ירדשת הארץ אלא בזכות ברית המילה, זאת מפני שבברית המילה היא השער
אל התגלות האלהות בתוך העולם הזה, אפילו בתוך המעשים וחומריים, שאצל
הנגיים אינם יכולים להתקדש. לא כן אצל ישראל - גם העולם הזה סופו להתקדש
ולצאת מהקליה שקולל בהסא אדם הראשון, בגפילת העולמות.

מכאן אנו למדים עד כמה משונות הן המצרות המוגעות בעיני המלאכה - משא
ומתן באמתה, ישור ועינין כפיים ביני ממונות, נחיצות מעשור כספים, והזירות רבה
מאנחה ומיפוי המקום שלא לפי סוד שהוא באמת, וכדומה. אור גדול נמצא גם
בתוך חיי העולם הזה. כשהאדם נושא נטון באמונה, היי שהוא מגלה את אור
הקדוש החובי ממש בתוך העולם הזה. זהו ענין השוכ מאור - עם ישראל יודעים
במעמקי לבבם, שגם ענייני החומריות שייכים אל הקדושה. המלאכה וכל המרכיב
החומריים הם והזמנות גדולות לגילוי הקדושה ממש בתוך החומר. אך לשם כך
צריכים לשמור על קלה כבהמותה בעיניי העולמות הקשורים לכן. כשהאדם מראה
חלילה בעסקיו, הוא מרבה את מונות העור, והוא הופך את העסק בעולם הזה
לדבר שמטותיי ומאפיל על הקדושה. צריכים אנו לדעת שהחכפי איננו המשרה
היקירה בזוי העולם הזה. אנו רוצים לקחת דברים בה' בכל ענייני חיינו - גם
בהתעסקות בעולם הזה.

לאור דברים אלו גבין אנו גדיל מעלת מצות בין אדם להבירו. מצות אלו חנוכות
מהאמת הנציגיות. המורה לנו שגם 'הגור' בעצמה העולמית החומרית, הם כלי
לגילוי אלהות. מצות אלו באו להסדיר את חיי העולם הזה, ודוקא על ידן
מתגלית הקדושה שבמעמקי העולם הזה. מצות בין אדם למקום נענד להאיר את
האור של העולם העליון בתוך העולם החומתי, ואילו מצות שבין אדם לתבירו באו
להראות שגם העולם החומתי בעצמותו הוא גילוי אלהי. והו הסוד הגדול התבי
דוקא בגשמיים, ובשל כך הם הם המציינים והמבדילים אותנו מכל עם ולשון -
'אמשפטים על ידעום' (והילים קמו ס). כי רק עם ישראל יכול לייסד את כל היין על
פי הקדוש, לא רק את. והזמנות, אלא גם את הגשמיות וכל כוחות החיים
החומריים. כוחה הרב קוק זצ"ל (אורות עמי כא):

'הימים, זינו תורת אלהים חיים מציינים אותנו מכל עם ולשון... יש נשימות של קודש
בכל עם ולשון, אבל ערכי החיים כולם אינם אומותים מהו. לא כן בישראל. יקל הנקד
דעתי (פסלי ג), שהוא פרושה קטנה שכללת כל גופי תורה שיוצאות אל המועל ביחודי
סולה - נחלת הכלל היא באמת. כל שאיפת החיים וכל חפץ החיים, הקניין
ותשוקותיו, העושר והכבוד, הממשלה וההתרחבות בישראל, מספור וקדוש הם
גובעים על כן המשפטים הם קדוש בישראל, ועל כן הסמיכה, שהיא נושאת
שם אלהים עליה, היא כל כך נחוצה לנו'.

אם כן, דרשנו לאורך פתח הדרך וההתגלות העליונה, באה החוויה לחדוד לנו שמדידתו של החומר איננו רק בעלילותיו, אלא גם בהחיותו ארצי, ומעמדו הנורא והקליל זהו עלול ליצור בנפשנו את המהפכה, שהקדושה שיינה רק למדענים העליונים, בהתגלות ארציה ונשונה, אבל ביסוד-היא הפשוטה, בין אדם לעבד ובין שכן לתבירי - שם זה מתוך לקדושה: באה ומנחה ואומרת: אל תחשוב שרק מעמד זה טיב, אש ותשן, זה חלקו של הקב"ה. הוא תבירי ומעט איתו גם בנות, ובאסמון, בעל פרוטי החיים שליך, כל פינה וכל דבר בהחיות הם כלי לגילוי אלוהים, לא רק בתפילה וצילה ביום הכיפורים, ולא רק בעלייה לרגל לבית המקדש, אלא גם ביום רביע ושבתו, גם במסחר ובמלאכה, גם שם אחר הגודל מתלוצץ ומחייב - בתוך מסגרת החיים בין אדם לתבירי, יקבל פורעון וציון¹¹¹.

אדם איננו יכול להתקשר בלי שהיא מקופי וישב על כפור ונבירי ועל מנת חיותו לא רק 'מבולח' יעמדו לאדם בהתגלותו, אלא יהי יוצא מקצה? כי אם צאמת מושפט ורומבט קטן, והצגת לפת עם 'צלוף' ומינה ו' או, לאחוב כל אחד משראלי, לחייה עינינו אחר כלפי השוני, ללמוד להכניס על כל איש מישראל מצד גבורתו ושמירתו וקדושתו, ולא חלילה לזלזל ולצער. הבה נמה ארבעה אל מלכנו, ויד המלך, דרך אפונה, הוא שואל שאלה שכולנו מופשטים את השוברים ורודפים בהן חן שאלונו יהי? כי יגורר פשוטו? כי ישמעו פניו קושי? והחלים טו' או חוה צונה את המשונה לשאלה, נמה בא ארבעים לדברים: "הולך פמנים ופועל צדק ודבר אמת בקרבנו, לא רצה על לשונו לא עשה לויעה ורעה ורמיה לא נשא על קרבו, נבנה פנינו ומצאנו ואת קרבו יהי קפדן, נשמע לחרטו ולא קפד, נסמו לא מן פלוש ושונו על פני לא לקח, עשה אהיל לילי אשמה לעולמו".

שמעו לב - כל הדברים שכתבנו כאן הם בהמשך רצף אדם לחפציו, אלו חן החברים שמעלינו ומקדושים את האדם עד שיזכר לנו באהלי יהי ולשבת בחד קודשיו: הפך ונצרך ליגמו לתבירי את גבורתו מצלתו וחדוהו במערכותו החיים ביניהם ובין אחינו בני ישראל, נרבה אהבה ואחרות, ונהיה מובנים ונעשמים זה לזה.